

02 H 941

J
I
R
I
J

28.

DISSERTATIO JURIS PUBLICI UNIVERSALIS
De
EO QVOD JUSTUM EST
DURANTE
JUSTITIO,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,

REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS BRANDEN-
BURGICI ET PROVINCIARUM HEREDE,
& reliqua,

IN ILLUSTRIS ACADEMIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

JUSTO HENNINGO Böhmer/
J.U.D. Prof. Iur. extraordin. Facultat.
Iurid. A.

IN AUDITORIO MAJORI
publico eruditorum sistit examini

Ad d. Maji An. MDCCV.

CASPARUS a WOLDE,
Eques Pomeranus.

HALÆ, TYPIS CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI, ACAD. TYP.

DECRETUM HUIUS PUBLICI LIBRI
DE
FO QVOD JUSTINI EST
DURANTE
JUSTITIO

IN OTTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI
DN. FRIEDERICO WILHELMO
HELMO

REGNI-BORUSSICI ELECTORIS BRANDBURGENSIS
BURGII ET PROVINCIAE BERTINI
IN ILLUSTRI ACADÉMIA IUDICIORUM
PRÆSIDIS

IUSTO HENNINGO SCHMIDT
J.D. Prof. in extorord. Facultate

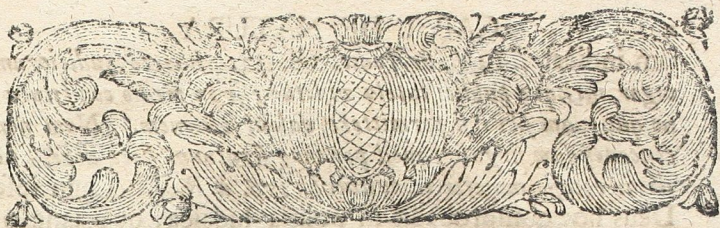
lib. A.
IN OTTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI
DN. CASPARIS A WOLDE
PROF. PONTIFICIS

...

tan
mu
tat
civ
sta
ma
hin
tio
leg
su
vig
ter

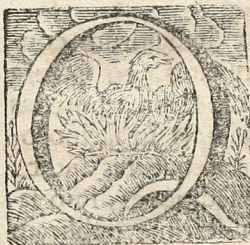

CAPUT I.
DE NATURA ET CAUSIS
JUSTITII.

§. I.

Vantumvis in statu naturali, ubi re-
spectus imperantis plane cessat, *Judiciorum
necessitas &*
facultas nemini denegata sit, jus tu-
um, respectu cujus alter ex natura *utilitas in
statu civili.*
li obligatione tenetur, propria au-
thoritate vindicandi, & si præstati-
onem ejus, quod debet, recusat, vel
bellum aliamve vim interendi; at-

tamen homines in societates civiles coeuntes ob com-
munem utilitatem & necessitatem huic naturali liber-
tati, per vim omnia agendi, merito renunciare & ex fine
civitatis, qui est salus & tranquillitas publica necessario
statuere debuerunt, ut penes unum vel plures esset sum-
ma ferendi Leges easque exequendi potestas. Atque
hinc ex voluntate dirigentis publicam rem, ut & inten-
tione eorum, qui societates civiles præ statu naturali e-
legerunt, publica constituta sunt judicia, ut quisque jus
suum per remedia pacifica in iis commodius persequi,
vigorque legum facilius subsistere & pax reipublicæ in-
terna inter cives hoc modo conservari possit: quod et-

A 2

iam indicat *l. 14. c. de Judic.* vbi ita: *Idcirco iudiciorum vigor iurisque publici tutela videtur esse in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat ultionem. Nam non concedendum singulis, quod per magistratum fieri debet, ne detur occasio majoris tumultus. L. 176. d. R. J.* Quin ipse Deus hoc comprobavit in politia Judaica, quæ sane omnium perfectissima, *Deut. XVI. 18.* inquit: *Judices & moderatores constituo tibi in singulis portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas, qui judicent populum iudicio justo.* Et hinc non hominis iudicium dicitur, sed Dei. *Deut. I. 17.* & ipsi iudices quoque Dii dicuntur *Exodi XXII. 18. Psalm. XXCI R.*

Miserrimus status, si iudicia frigeant.

§. 2. Quo insigniores autem ex iudiciorum constitutione redundant in Respubl. utilitates, eo majora Respublica patitur detrimenta, si is, cui summa potestas & cura commissa, eam negligat & iudicia in facinorosos & refractarios non exercent, unde frequentes inter civis contentiones, turbæ, factiones, seditiones, imo latrocinia existunt, quæ vel singula miserrime publicam rem turbare & plane evertere possunt, quod luculenter satis perniciosa statui interregna quædam demonstrant, vbi quisque pro lubitu agit, & pro facultatibus virium & potentia jus sibi tribuit, uti factum in imperio nostro Romano Germanico, mortuo Imperatore Friderico II, quorum temporum calamitatem optime describit Lehmannus *in Chron. Spir. Libr. V. Cap. 95.* Tunc enim arma ubique, LL. fere nusquam dominabantur, quisque occupabat, quantum potuit.

Progressus ad thema propositum.

§. 3. Quantopere igitur reipublicæ noceat, si iudicia ita frigeant, quilibet facile videt. Quidnam autem iudicia cessare faciat & quinam effectus juris exinde profluant, non inutilem fore laborem & operam duxi,

ET CAUSIS JUSTITII.

5

duxī, si ad hęc paulo penitius inquirendum, & ad exercendas ingenii vires me accingerem, quod cum facere aggredior, thema de JUSTITIO elaborandum & succincta dissertatione pertractandum pro exiguis animi viribus sumsi, cuius vocis genuinam significationem paucis referre ante omnia necessarium erit. Est igitur JUSTITIUM, *quando ius quasi stat.* Sospiter *Libr. 1. Instit. Gram.* vel est *iuris quasi interstitio quadam & cessatio, ut nihil his diebus iure agi possit, secundum Gellium in noctibus attic. Libr. 20. cap. 1.* Plenius forte ita describi posset, quod iustitium sit *ordinariorum iudiciorum ob turbatam tranquillitatem publicam cessatio ad tempus ali-quod.*

Justitium quid?

§. 4. Quod si vero paulo generalius iustitiū vocem accipiamus, tunc quoque illud adesse potest dici, quando certa persona singulari favore & privilegio ita gaudet, ut intra aliquod tempus actione in foro efficaci conveniri non possit, quemadmodum Gellius *cit. loc.* hac voce utitur, de debitoribus confesis & iudicatis, quibus olim triginta dies dabantur conquirendæ pecuniæ causa, quos dies Decemviri *iustos* appellabant, veluti quoddam iustitium, cum his diebus nihil cum his agi iure posset. Hoc sensu hodie referri posset, si quis præter culpam fortunis lapsus literas moratorias ab Imperatore vel Principe Imperii impetrasset: Sed hoc in sensu hæc acceptio a scopo nostro aliena est.

Quid generaliter significet.

§. 5. Propius ad nostrum scopum spectat, si in *strictiori sensu pro totali iudiciorum interstitio iustitium, quod duplex* capiamus, ita, ut *in totum iudicia fere sint clausa & copia iudicis plane deficiat, & hoc intellectu potest dividi in iudicium h. e. voluntarium, & sumtum i. e. necessarium.* Illud est, quod publico decreto, auctoritate Magistratus,

A 3

indi-

indicitur ob iustam causam. Hoc vero dicitur, quod absque iuditione publica præter voluntatem ex turbato Reipublicæ statu aut aliis malis sponte contingit.

*Indicitur
Iustitium
olim ob lu-
cum publi-
cum.*

§. 6. *Iudicium* olim obtinuit apud Romanos in primis tempore *luctus publici*. Quod vel testimonio Taciti *L. 1. Annal.* constat, hæc de morte Germanici referentis: *Hos vulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum, ante Senatus Consultum, sumto iustitio, desererentur fora, clauderentur domus, passim silentia & gemitus, nihil compositum in ostentationem, & quamquam neque insignibus lugentium abstinere, alius animis merebant.* Fugiebant omnes lætos congressus, ac festivas solennitates, ne aliorum gaudia suo luctu macularent. *Symach. Lib. III. Epist. 21.* Privatim vero quilibet limine ac domo se continebat *Tacit. Lib. IV. Annal.* Pertinent huc versus apud *Lucanum Lib. II. vers. 16. seqq.*

Ergo ubi concipiunt, quantis sit cladibus urbi:

Constatura fides superum: ferale per urbem,

Iustitium: latuit plebeio tectus amictu

Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.

& *lib. V. vers. 1.*

Cæsar habet vacuasque domos, legesque silentes,

Clausaque iustitio tristia fora.

Idem testatur *Pedo Albinovanus in elegia de morte Drusi:*

Jura silent, mutaque iacent sine vindice leges

Aspicitur toto purpura nulla foro. &c.

Quin etiam *Ægyptii* tempore luctus publici iustitium indicare soliti sunt, teste *Diodoro Siculo Lib. 1. Biblioth. Histor. P. 2. C. 3.* Cum enim, ait, regum *Ægyptiorum* aliquis e vita decesit, illum omnes communi luctu desunt, vestes discindunt, templa clauduntur, iustitium indicitur, festivitates

tates non celebrantur &c. confer. Herodot. in *Euterp. L. 2. c. 86. seqq.* Imo hic mos indicendi iustitiæ tam frequens

apud Romanos fuit, ut sæpe ab autoribus Romanis vox hæc ad *iustum publicum* designandum adhibita reperitur vid. Clariss. Dn. Cellarius in *Fabri Lexic. in voce ius.*

Sed etiam aliquando ob *publicam lætitiã* iustitiæ ob-^{justitiã}tinuit, de quo testatur Horat. *Libr. 4. od. 2.* afferens su-^{ob publicam lætitiã.}per imperato augusti reditu *forum lilibus orbem* fuisse, alia loca ut brevitas studio nunc præteream.

§. 7. In eo imprimis insignem deprehendi difficultatem, quomodo hæc iustitiæ, quod *voluntarium* dixi, a feriis, ubi itidem ius non redditur, recte possit distinguui, & an non pro Synonymis haberi debeant. Certe ^{Quomodo hoc iustitiæ a feriis distinguui.}ferat.

in latissimo sensu hæc duo inter se non distinguui facile concedo, sed cum deprehendam penes Historicos Romanos aliquando hæc distinguui, quod imprimis apparet ex Livio *L. 3. c. 5.* ubi refert, Romæ iustitiæ, quod ante obtinuerat, fuisse remissum, sed statim addit, in-

triduum ferias fuisse indictas, operæ pretium esse arbitratus sum, penitus totam rei naturam evolvere. Scilicet

Legibus XII. Tab. cautum erat: *Feris iurgia amovendo.* ^{Erã quid?} Potissimum autem per *ferias* ibi intelligitur illud tempus, quod *sacris peragendis destinatum erat*, interprete

Cicerone *L. 2. de LL.*, & hætenus cum iustitiæ in eo conveniunt, quod præbeant quietem litium & iurgiorum,

ut Cic. *cit. l.* loquitur, quo etiam pertinet, quod Cic. *L. 1. de divinat. p. m. 372.* terias potissimum *ad res divinas peragendas* referat, & quod publice imperatum fuerit,

ut lilibus & iurgiis se abstinerent. quod pluribus declarat Briffon. *L. 1. de form. p. 118.* Sic etiam Livius *cit. loc.*

videtur a iustitiæ distinguere Ferias, inquit: *His advertendis terroribus in triduum ferie indicta per quas omnia*

delubra

delubra, patem DEVM exposcentium virorum mulierumque turba implebantur, conf. Id. L. 35. c. 45. & L. 6. c. 28. Vt ita primarius finis feriarum indictarum fuerit cultus divinus, & ad hunc celebrandum lites in foro silebant.

Feriae divinae quomodo a divinis distinguantur.

§. 8. Equidem messis vindemiarumque tempus itidem ad ferias refertur *l. 1. 2. 3. ff. de fer.* Sed hæ ferix a prioribus, quæ propriæ tales erant, longe erant distinctæ. In prioribus quippe omnia cessabant iurgia, iudicis copia haberi non poterat, & ut ita loquar, iudicia erant quodammodo clausa, idq; ex præcepto LL. XII. Tab. & publica indictione, adeo, ut ne quidem volentibus partibus lites peragi poterant *L. 5. ff. de feriis.* Sed in feriis messis vindemiarumque nunquam deficit copia iudicis, neque fora litibus vacua, aut orba fuisse videntur, tum quod de causis publicis, moram non terentibus aliisque favorabilibus adhuc ius diceretur *L. 1. 2. 3. de feriis.* tum quod occupati circa rem rusticam sponte se liti poterant immittere, & privilegio suo renunciare, quod fieri non potuisset, si iudicis detuisset copia *L. 6. ff. eod.* & sic nec iustitium univrsale videtur fuisse, sed saltem respectu eorum, qui occupati erant messis & vindemiarum tempore, si scilicet iure suo uti vellent.

Iustitium distinctum a feriis divinis & humanis.

§. 9. Verum si præterea lites filere publica auctoritate iubebantur, & quidem in univrsum, ita ut ne quidem iudicis copia haberi posset, non tantum propter sacra, sed & aliam calamitatem vel necessitatem publicam, magis generali *iustitii* appellatione vsi fuisse videntur Romani, ut itaque inter se differant ut *genus & species.* Iustitium enim, ut ante dictum, in genere denotat omnem cessationem a litibus, & sic etiam ferias, tanquam speciem, complectitur, atque hoc sensu admitto rubricam *L. 5. ff. de fer.* Quemadmodum autem non

non infrequens in iure esse solet, ut vox generis certæ speciei tribuatur, ut ex materia adoptionis, novationis, aliisque notum est, ita quoque postea *iustitium* in specie applicari cœpit eiusmodi casibus, *quando ob publicam calamitatem, tumultum vel aliam necessitatem vocabant fora litibus, ut ius dici non posset, quod non tantum ex exemplis adductis perspicuum redditum, quæ omnia litem publicam concernunt, sed etiam nunc ex aliis est declarandum, vbi inprimis in Republica Romana iustitium indictum fuit ob publicam quandam calamitatem.* Sic cum exercitus Romanus ab Æquis esset obsessus, in gens perturbatio inceserat Romanos teste Livio *L. 3. C. 4. indicti in-
E. quod necesse erat, in tanto tumultu, iustitium per ali-
quot dies servatum.* Eodem modo *Id. L. 10. c. 4.* ob cla-
dem acceptam iustitium indictum esse refert his verbis: *publicam.*
*Nunciata ea clades Romam maiorem, quam res erat, terro-
rem excitavit. Nam ut exercitu delecto, ita iustitium in-
dictum est, &c.* Si bellum apparabatur, atque adeo om-
nium mentes in id intentæ erant, iustitium indici so-
lebat: Sic enim Liv. *L. 4. C. 26. Simul edicitur & iustitium,
neque aliud tota vrbe agi quam bellum apparari.* Et *L. 6.
C. 7. ibi. Iustitio indicto delectoque habito Furius ac Valeri-
us ad Satricum profecti &c.* Vbi Genutius cum exerci-
tu esset occisus iustitium Romæ indictum esse, ait *Id. L.
7. C. 6. in fin.* Cum Fidenates deficerent a Romanis, *Ro-
mæ, inquit Liv. l. 4. C. 31. in fin. terror ingens erat, &c. iu-
stitium in foro, tabernæque clausæ, suntq; omnia castris quam
vrbi similia.* Sic & Cicero variis in locis moris huius
ob publicam calamitatem iustitium indicendi mentio-
nem facit. In *Orat. de Harusp. Resp. p. m. 616.* ostendit
sæpe iustitium publicum in abusum tractum, ad occul-
ta consilia referendum, quibus lædi posset Respublica.

B

Que

Quae sunt occultiora (consilia), inquit, quam eius, qui ausus in concione est dicere, iustitium edici oportere, iurisdictionem intermitteri, claudi ararium, iudicia tolli. Sic etiam belli & legionum conscribendarum causa iustitium per praconem indictum fuisse refert *Orat. pro Cn. Plancio p. m. 627.* Idem in *Philipp. V. p. m. 876.* testatur inquit: *tumultum decerni, iustitium indici, saga sumi, dico oportere:* erat autem ibi Ciceroni sermo de periculosisimo Reip. statu, in quem respublica ob potentiam Antonii iacta erat. In *Philipp. 6.* idem vrget his verbis: *tumultum decerni, iustitium edici, saga sumi, dixi placere.*

Quando imprimis indictum iustitium.

§. 10. Sic itaque ex haecenus dictis apparet, iustitium tunc imprimis publice fuisse decretum, quando necessitas publica haud permetteret, vt tora personarent litibus. Quamvis quod facile conijci potest, potentiores saepe sub hoc praetextu dominatum suum stabilire ausi fuerint, vt ex loco, ex *Cicer. de Harusp. Resp. adducto*, apparet. Videtur etiam huc respicere in *Epist. 17. ad Att. Libr. 4.*, vbi conqueritur, quod *dum nimis fauere iustitio coeperint, simul multum omnium rerum licentiae indultum fuerit.* Et hoc iustitium dicebatur *indictum* vel *edictum*, quia publica auctoritate indicebatur a magistra-

A quo inditum fuerit iustitium. tu. Indicebatur autem auctoritate Patrum, vt ait *Livius L. 3. Vocato deinde Senatu, cum ex auctoritate patrum iustitio indicto, profectus ad tutandos fines esset, & L. 7. C. 9.* refert, Dictatorem tumultus Gallici causa iustitium edixisse, sicuti & Dictatores aliquando feriarum constitendarum causa dicebantur, vel nominabantur. *Id. L. 7. C. 28.* Alibi ad *totum Senatum* hoc refertur, vt testatur *Idem L. 10. C. 31.*, his verbis: *His nunciis senatus conterritus, iustitium indici, delectum omnis generis, hominum haberi, iussit.*

§. 11. Ab

ET CAUSIS JUSTITII.

II

§. 11. Ab hac iustitii specie differt *iustitium sumtum*, *Iustitium* quando tanta est calamitas publica, ut iustitium absque *sumtum* vlla publica indictione sponte sua inde sequatur, quod *quid?* vel deficiat iudex, vel ob tristitiam communem sponte fora deserantur. Contigit tale iustitium, vbi exercitus Romanus apud Furculas Caudinas infami & ignominiosa clade erat affectus, quæ vbi esset Romam delata per nuncios, *Tabernæ*, inquit Livius L. 9. c. 7., *circa forum clausæ, iustitium in foro sua sponte ceptum, priusquam indictum, &c.* Idem & Tacitus Lib. 2. *Annal.* confirmat, asserens Germanici mortem adeo omnium animos perculisse, & incendisse, *ut ante edictum magistratum, ante Scitum, sumto iustitio, fora desererentur.* Videtur vero hoc a priori, *indicto* scil., in eo esse distinctum, quod prius ex libera voluntate vel saltim more publico magis dependeat, neque ita *absolute* necessarium semper fuerit, uti posterius, quod magis *ipso facto* oritur, & præter voluntatem, & sæpe tanta coniunctum esse potest cum calamitate publica, ut omnia ad *avaerxiav* ruerent & rupto fere vinculo civili, interitum minari videntur. Sicuti enim in solatium & tranquillitatem generis humani DEUS ordinem civilem & iudicia adornavit, & secuta esse voluit; ita iusto eiusdem iudicio sæpe eiusmodi publicæ ingruunt calamitates, quibus exuta tranquillitate, summa imis miscentur, & ob peccata varia & scelera nefanda homines bono illo privantur, quo amplius indigni sunt. Est itaque tale iustitium inter extrema mala Reipublicæ ponendum.

§. 12. Qua ratione autem hæc iustitii species a *Differentia* feriis tam divinis, quam humanis differat, non vberi- *Iustitii sum-* oribus indiget declarationibus. Quamvis enim indi- *e: a feriis.* ctum cum feriis adhuc magis conveniat, tamen maius

B 2

&c-

& evidentius discrimen adhuc deprehenditur inter *sum-
tum iustitium* & ferias. Illud enim indigitat, clausa ef-
se iudicia, & omnem iudicis copiam cessare, adeo vt
ob publicam calamitatem res ad statum naturalem fere
redacta esse videatur, hinc nihil iudicialiter eo tempo-
re amplius peragi potest. Sed ferie etiam divinæ iudi-
ciorum vigorem quidem sistunt, & paulatim quiescere
faciunt, sed non deficit iudex, qui causis necessariis pro-
spicere, & ea, quæ moram non ferunt, decidere possit
non obstantibus feriis.

*Novæ divi-
sio in uni-
versale &
particulare.*

§. 15. Hoc quoque addendum existimo, iustitium
aliud esse *universale*, aliud *particulare*. Illud dicitur,
vbi plane omnis aliquo in loco deficit copia iudicis, ita
vt nihil amplius iudicialiter peragi possit. Hoc vero
est, quando certum tantum iudicium sistitur, & claudi-
tur, reliquis interim iudiciis in suo fervore durantibus.
Atque huc inprimis referre meretur *infelix* illud, & *tri-
ste* (vt in actis publicis sæpissime vocatur) præfens *iu-
stitium Camerale*, eo magis dolendum, quod non vnus
alicuius loci, sed totius imperii causæ quodammodo ita
suspensæ sint & quiescant. Jam quidem ultra annum
stetit, postquam die 7. April. 1704. initium suum luctu-
osum cepit, quod vt mox finem lætissimum accipiat, o-
mnibus votis exoptamus. Differt vero hoc a priori quod
cum non inducat totalem iudiciorum cessationem, fa-
ciliior via & ratio reperiri possit, omnia alia mala, ex
totali evenientia, præcavendi, & interim subditis alia
ratione prospiciendi.

*Iustitii in-
diti causa
aliquando
se ipsius in-*

§. 14. Sicuti vero iustitium est vel *iudicium* vel
sumtum, ita cuiuslibet proprie esse videntur causæ. *In-
dictum* oriri potest, ob iudicii ipsius statum perturbat-
um, iudicium vel assessorum inter se discordiam, vel et-
iam

iam illorum, quorum auctoritate regitur, mutuam in-
 ter se renitentiam. Quod si præsentis cameralis iustitii *dicii status*
 rationes indagamus, fere ad hæc generalia capita refer- *perturbatus*
 ri merentur. Diu ante illud discordiæ mutua inter as-
 sessores, & qui huic summo iudicio præfunt, latuere,
 donec tandem in apertam erumperent flammam, quæ
 tum aliis materiis, hic prætereundis, & publicis scriptis
 satis expositis, tum etiam litibus diuturnis de receptio-
 ne quorundam tum a Cæsarea, tum a Bavarica aula præ-
 sentatorum assessorum fomentum & alimentum ingens
 accepit, animosque in tantum a se invicem abalienavit,
 ut tandem die 7. April. 1704. lectorio clauso, & assessoribus
 inter se convenire recusantibus, triste illud iustitium
 secutum sit. Res nunc ad comitia præsentia reie-
 cta, a quibus quid sperandum sit, & quem exitum res sit
 habitura, dies docebit.

§. 15. Ceterum quæ olim iustitii indicendi rationes *Cur hodie*
 erant, hodie cessant, & vel iam Justiniani tempore ces- *cesset iusti-*
 sasse videntur, neque enim, quod sciam, in iure nostro *tium ob lu-*
 vel vestigium eius rei occurrit. Sic olim illud obtinu- *rum publi-*
 isse dictum est, tempore *luctus publici ob mortem princi-*
pis vel Imperatoris, aliusque præclarissimi viri, quod ele-
 ganter exprimit Juvenalis his verbis,

Pullati proceres, differt vadimonia prætor.

Ratio vero, cur hodie in publico iustitio h. e. in luctu
 publico, non sit iustitium, non aliunde repetenda, quam
 ex varietate decori publici, quod pro locorum & secu-
 lorum indole variat. Illud enim nemo facile diffitebitur,
 iustitium tale luctus publici publicum fuisse docu-
 mentum. Jam vero signa & solemnia non sunt neces-
 saria, sed arbitraria, & quibusvis in locis publicus lu-
 ctus sua habet documenta specialia, quæ cum habeant

species suos effectus, ita propediem V. D., iustu publico præfente id exigente, de *iuribus iustus publici* Dn. Præses speciali aget disquisitione.

*Cur hodie
ob bellum
non indica
tur iustiti
um.*

§. 16. Sic etiam altera causa iustitii indicti, quæ olim ob bellum suscipiendum obtinuit, nostris foris incognita est. Potissimum enim ad morem belli indicendi & præparandi hoc olim spectasse videtur, mores autem non ubique sunt iidem, quo respexit Cicer. in *Philipp.* 6. inquit: *Tumultum decerni, iustitium edici, saga sumi, dixi placere, quo omnes acrius grauiusque incumberent ad ulciscendas Reipublicæ iniurias, si omnia grauisimi belli insignia suscepta a Senatu viderent.* Hæc verba, ni fallor, satis indicant, iustitii indictionem inprimis hunc in finem fuisse introductam, vt cives eos acriores redderentur ad bellum, cum constet, plebem externis signis, quæ sensus ferunt, magis affici. Imo non necessarium absolute tale iustitium fuisse, sed tere ad morem populi R. tantum referendum esse, non negat Livius *L. 7. C. 28.* inquit: *cum, (quod per magnos tumultus fieri solitum erat) iustitio indicto delectus sine vacationibus habitus esset.* &c. quibus verbis Livius iustitii indicti non aliam fuisse rationem ostendit, quam, quod ita moris fuerit. Atque adeo non immerito ad solemnia populi Romani hanc iustitii indictionem refert Barnab. Brisson. *de form. L. 2. p. 259.* cum constet, Romanos eiusmodi solemnibus in omnibus negotiis deditos fuisse.

Causa iustitii sumti generalis.

§. 17. Sed iam properandum ad *causas sumti iustitii*, quas in genere accessendas arbitrør ex publica, totius Reip. calamitate, & quidem tanta, ob quam omnia turbida & emortua sunt, & totum corpus civile ita laceratum est, vt vix cohæreat, sed omnia ad interitum & *ἀναξίαν* ruere sua sponte videantur. Sunt vero

tria ca
mitate
sunt
etiam
omne
ret, &
paret
XXIV
21. Ex

belli,
re am
mini.
paten
noxii
ces, &
ant, e
in tal
disqu
tanta
fit ess
inopi
lia tr
bello
pla c
vincu
est p
prim
obtin
zu D
thar,
i, XX

tria

tria capitalia Rerumpublicarum mala, quæ hæc calamitates excitare & sic etiam iustitii sumti causa esse possunt, scilicet *bellum, pestis & fames extrema*, quæ mala etiam DEUS sæpissimè minatus est populo Israelitico ad omnem Idololatriam proclivi, si a vero fonte descisset, & inanes Gentilium superstitiones adoraret, ceu apparet ex locis sequentibus 1. *Sam. XXIV, 12. seqq. Jerem. XXIV, 10. XXIX, 17. XLII, 17. XLIV, 13. Ezech. VI, 12. XIV, 21. Exod. XXVI, 16. Deut. XXVIII, 21. seqq.*

§. 18. Prima itaque causa iustitii sumti est *sævitia Iustitii sumti belli*, & quidam tanta, ut quilibet salutem fugam quære-^{ti prima} re amet, quam vitam suam ambiguo exponere discri-^{causa est} mini. Contingere itaque facillime potest, ut in locis *bellum*. patentibus, & quotidianis excursionibus hostium obnoxiiis, fora deserantur, iudicia frigeant, ipsique iudices, & quibus cura publicæ rei commissa erat, aufugiant, ex quo per se oritur iustitium respectu eorum, qui in tali loco malunt *subsistere*, quam aufugere. Non disquiram hic plenius, an & quatenus magistratui in tanta calamitate fugere liceat nec ne? cum tanta possit esse hostium barbaries & sævitia, tanta defensionis inopia, ut illud, quod alias illicitum, fiat licitum, qualia tristissima tempora experta est Germania nostra in bello tricennali, ubi plurimis in locis curiæ clausæ, templa deserta, ut omnia fere in totalem dissolutionem vinculi civilis ruere viderentur. Eadem ratio quoque ^{est & publi-} est *publicarum seditionum & turbarum* in republ. & in-^{ca} *seditio* primis tunc, ubi hæc contingunt interregni tempore, ut obtineat illud, quod de statu Israelitico in sacris legitur *zu der Zeit war kein König in Israel und jedermann that was ihm recht da dhte. Jud. XVII, 6. XVIII, 1. XIX, 1. XXI, 25.* Quodsi tempora feralis illius interregni, quod

quod post mortem Fiderici II. Germania perpeſta eſt, conſideramus, triſte exemplum iuſtitiae vniuerſalis ſere nobis ob oculum ponitur: quod optime delineat Lehman. in Chron. S. IV. L. V. c. 95. inquit: Von Zuſtand der damaligen Zeit iſt zu wiſſen/daß es ergangen/ wie es Gott den Menſchen zur Nachrihtung und Wiſſenſchaft in ſeinen Wort in unterſchiedlichen Orthen laſſen vorzeigen / als im Buch der Richter am 17. und 21. ſiehet: Zu der Zeit war kein König in Iſrael / und ein jeglicher that / was ihm recht bedauht. Auf ſolchen ſchlag ſchreiben die Historici von der Zeit des interregni, und in Summa ſo viel / daß die Reichs-Ordnung und Geſetze alles Anſehn und Gehorſam bevorab bey den höhern Ständen / verlohren / dieſelbe den Mangel eines Hauptes gerne geſehen / ihre Gewalt und Herrſchaft durch der Nachthatigen Verben erweitert und vermehret / alles Recht ſey auff der Faust beſtanden / der Gewaltige hat das beſte Recht gehabt / innerliche Unruhe und Krieg der höhern Stände unter ſich ſelbſt und wieder die Städte ſeynd in vollen ſchwang gegangen ꝛc. Potiſſimum vero erat eo tempore iuſtitium publicum reſpectu ſtatuum imperii, ex quo etiam non improbabiliter originem Auſtregarum deducit Conring *de iudic. Reipubl. Germ. th. 53.* vbi ait: *Namque omni illo tempore nulla fuerunt iudicia publica, neque potuerunt non interea controverſiae inter principes oriri.* Ad has itaque ſopiendas conſultum viſum fuiſſe ait, ſi non per vim, ſed magis per arbitros res componeretur.

Altera cauſa eſt tempus peſtis.

§. 19. Altera cauſa eſt tempus peſtis diriffimae, quae itidem iuſtitium producere apta eſt. Vnde J. C. ſepe ſolent tempus belli & peſtis aequiparare, quod admitti

mitti potest, si publicam calamitatem, utrobique fere eandem, respiciamus; sed neutiquam iuxta veterum profanam sententiam, secundum quam voluerunt, tempore pestis esse bellum inter DEUM & homines, ita ut quilibet in expeditione constitutus censeatur, qua profana formula vsi sunt Bartolus in *L. naturaliter ff. de Usuc. n. 22.* Gail. *libr. II. obs. 118. n. 18.* Paulus Christ. *ad LL. Mechlin. tit 17. art. 1. n. 24.* Nicol. Boer. *Dec. 228. n. 8.* Berlich. *P. 3. concl. 5. n. 2. & Dec. 66.* Verum absurditatem huius æquiparationis quilibet satis deprehendit, ut recte Schilter *Ex. 21. §. 28.* contra hos profanos Doctores exclamaverit: *Odi profanum vulgus & arceo.* Interim calamitatem publicam & omnium rerum confusionem inde oriri, mecum facile quilibet fatebitur, quam optime describit Livius *L. 24. C. 26. & L. 4. C. 37.* Et quid multa? tanta potest esse, præsertim in pagis, aliisve locis parvis omnium rerum perturbatio, ut omnia iudicia per se cessare debeant, adeoque exinde iustitii causa aliquando oritur.

§. 20. Denique ultimum malum, quod Rebus-*Tertia cau-*
publ. imminere potest, est *dirissima fames*, quam natu-*sa est fames*
ra vinci non sinit, ut loquar cum Livio *L. 5. c. 48.*, quæ *argentisi-*
tanta aliquando Romæ fuit, ut nauti ex plebe spe amif-*ma.*
sa potius quam ut cruciarentur trahendo animam capi-
tibus obvolutis se in Tiberim præcipitaverint, Livio te-
ste *L. 4. c. 21. in fin.* Ad hanc itaque abigendam contingere potest, ut magistratus discedant, & plerique aufugiant, & sic per se iustitium aliquod inde enascatur. Memorabile exemplum apud Dionem *Lib. 5.* deprehenditur, ubi ita: *Hæc Romanis infesta fuerunt, ac fames præterea ingens, adeo ut gladiatores mancipiaque venalia ultra octoginta M. passus sint ab urbe redacta, multosque*

C

ex

ex sitis ministris, cum alii tum ipse Augustus ablegaverint, iustitium indictum, senatoribus, ut quo vellent, proficiscerentur, permillum fuerit.

CAPUT II.

DE

EO QVOD DURANTE JUSTITIO JUSTUM EST.

S. I.

*Status con-
troverſie
formatur.*

Quamvis secundum tradita capituli præcedentis varia sit ratio iustitii, ita ut aliquando magis ad ferias accedere, quale erat iustitium ob luctum publicum indictum, aliquando vero ad statum naturalem inclinare videatur, nihilominus tamen in hoc capite, ubi quid in hoc statu, quo iustitium viget, iustum sit, excutiendum erit, magis posteriori in sensu considerandum erit, quatenus totalem iudiciorum ad tempus inducit cessationem, iudicium manus ligat, vel ut horum plane desit copia, efficit, sive Iustitium sit sumptum, sive indictum. Unde etiam consideratio iustitii illius, quale tristis status cameræ imperialis hocce tempore adhuc retert, non aliena erit a scopo meo, quippe vera hoc iudicium augustum clausum est, & assessores cameræ magis, ut privati, quam ut iudices ibi degunt. Reliquæ iustitii considerationes hodie, ut dictum, minus frequentantur, & si nostris adhuc in foris essent usitatæ, tamen effectus earum ex iure feriarum facile constare possent.

Primo agendum de iustitio universali.

S. 2. Ut autem eo distinctius hic progredi queam, revocanda hic est ex capite antecedenti distinctio iustitii, qua dividebatur in *universale & particulare*, quia satis constat in utroque casu adesse diversum reipublicæ statum,

statum, & sic quoque diversa erunt iura. Primo itaque videamus, *quid iustum sit tempore iustitii universalis*, ubi eiusmodi supponimus calum, quo ob publicam calamitatem reipublicæ in nonnullis locis in totum frigent iudicia, & copia iudicis deficit. Verum quæstio hæc, quid interim iuris sit, non satis recte examinari, diiudicareque potest, nisi antea præiudicialis quæstio satis excussa fuerit, *qualis status tempore iustitii talis esset*, an civilis adhuc maneat, an vero degeneret in naturalem. Hoc enim cognito, iuris quæstio haud ambigua erit, quippe quæ status conditionem sequitur. Pro utroque

*Quæstio an-
ceps, qualis
status tem-
pore iustitii,
an natura-
lis an civilis*

statu prægnantes occurrunt rationes. Si naturalem statum considero, certum est, iudicia ibi per se cessare, & iudicum copiam deesse, & consequenter nec legum civilium ullus vigor ibiprehenditur, sed magis per vim & bellum turbasque omnia fiunt, & quilibet denique est actionum suarum moderator & arbiter. conf. III. Dn. Her-
Diff. de Differ. iuris in statu naturali & adventitio §. 1. §. 4. & 14. Hæc si cum statu iustitii comparo, satis clarum status naturalis referre videntur imaginem. Jam enim suppositum est, cessare iudicia, & dum iudex deficit, quis erit legum civilium vigor? *quantum enim est ius in civitate, nisi sint, qui iura regere possint, imo constare non potest ius, nisi sit aliquis, per quem quotidie ius possit quotidie in melius produci, ut dicitur in l. 2. §. 13. ff. de O. I. nec deficiunt in tali statu turbæ, ob quas primario iustitium oriri solet. Optime huc collimat Cicero in Orat. pro Sextio inquit: inter hanc vitam perpolitam humanitate, & illam immanem, nihil tam interest, quam ius atque vis. Horum utro uti nolumus, altero est utendum. Vim volumus extinguere? ius valeat necesse est vel iudicia, quibus omne ius continetur. Iudicia displicent aut nulla sunt? vis*

dominetur necesse est. Sed si simul mecum animo reputo, per casum aliquem accidentalem, belli aut pestis subditos non definire tales esse, eosque vi homagii adhuc adstrictos esse, ut in fide erga suum imperantem, quicumque demum casus inciderit, maneat civilis adhuc durare videtur status, nexu imperii licet valde laxato, quod vel inde quoque apparet, quod remisso iustitio omnia in pristinum restituantur statum, & vigor iudiciorum paulatim remissus reviviscere incipiat.

*Decisio (1.)
quoad a-
narchiam.*

§. 3. In re tam ambigua distinguendam videtur; utrum tantum iudicia inferiora deficiant, an vero omnis omnino iurisdictio etiam suprema quasi mortua sit, ob imperantis defectum. Hoc casu res publica parum ab Anarchia abesse videtur, qualem statum quodammodo describit Tacitus *lib. 3. annal. cap. 24.* his verbis: *Exin continua per viginti annos discordia, non mos, non ius, deterrima quæque impune: ac multa honesta exitio furent.* Subiit idem tatum triste Germania nostra tempore interregni, quo tempore, ut loquar, cum *Chronico Hirsch.*, cum non esset rex in terris, qui motus prædonum reprimeret, omnia per tumultum sine lege, sine ordine, pro lubitu fiebant. In Frisia etiam, cum omnia in Imperio Romano-Germanico turpis agitantur, fere per seculum turbidas res fuisse narrat *Ubbo Emmius lib. 13. rerum Frisc. ad ann. 1343. seqq.* Scissa erat gens tota in duas factiones summas, verum ita, ut sine sedibus certis gladii per omnem provinciam micarent, sibi quisque nobilis & pater familias viribus suis fidens clientes amicosque in auxilium arcisceret, auctor & dux pugnae esset, arces contra arces, turres contra turres in eadem vicinia ubique erigerentur, & munirentur, plerumque bellum, sine legibus belli, nec modo caedes & sanguis in rabie prælio-

præliorum, sed etiam in captos sævitia, carceres inhumani & quicquid furor civilis odiis efferatis indulget, sine fine modoque exercerentur. Cum itaque per talem statum vinculum civile plane ruptum sit, statum naturalem redire certum est, & rempublicam mutari in dissociatam multitudinem. Dn. Hertius *in elemen. prud. civil. p. 1. Sect. 12. in f.* Quo posito non alia iura ibi vigere possunt, quam quæ obtinent in statu naturali, quiescentibus omnibus legibus civilibus, quæ antea obtinebant.

§. 4. Quod si vero imperium non in totum dis- (2.) quoad defectum inferiorum iudicum.
solutum sit, sed imperans adhuc habenas reipublicæ te-
neat, interim ob casum belli vel pestis tot turbis impli-
citus sit, ut vel invitus iustitiam in nonnullis locis a-
vertete haut possit, nec tamen ratio calamitatis publicæ
patiat, ut in defectu iudiciorum subditi possint recur-
rere ad summum imperantem aliosve, qui nomine eius
ius dicunt, manet suo modo adhuc status civilis, cum
plena anarchia nondum sit introducta, sed tantum iu-
dicia inferiora in illis locis deficient; Et huc quodam-
modo spectat, quod Grotius *de J. B. & P. lib. 1. cap. 3. §. 2. n. 1.* dicit, posse in statu civili aliquando cessare iudicia,
vel *momentanee vel continue*, quamvis, quæ ad posterio-
rem casum referat exempla, parum quadrent v. g. *si sub-
diti iudicem non audiant*, si per rebellionem scilicet, sedi-
tionem & disfidium intestinum sit iustitium, uti addit
Gronovius *ad cit. loc. vel etiam iudex aperte cognitionem
rejecerit*. Nam posteriori casu non statim vincula ordi-
natæ civitatis sunt laxanda, sed res ex capite denegatæ
iustitiæ ad superiorem deferenda, Huber. *de Iur. Civit. lib.
3. sect. 2. cap. 1. §. 4.* priori casu seditiosos contra iudicem
interiorem in ordinem reducet imperans, ut bene mo-
net Dn. Henninges *ad Grot. cit. loc.* Differt itaque hic

Diff. rentia status iustitii a statu naturali. status turbidus, in quo iustitium enatum est, a mere naturali, quod in hoc *per se* cessent iudicia, hic vero *ex* *accidenti*, salvo interim imperio civili, adeoque hic inter subditos adhuc quoddam vinculum civile remanet, per quod ab initio in civitatem coaluerunt, vi cuius adhuc sibi invicem adstrictius obstringuntur, cum in statu naturali tantum adsit vinculum, quod natura inter omnes homines constituit, quod propter hominum corruptionem satis laxum est.

Status iustitii plura participat a naturali.

§. 5. Interim non diffiteor, quamvis, iustitio in aliquo loco exorto, non plena inducatur anarchia, & status naturalis, tamen, si effectus iuris nonnullos consideramus, parum talem statum, in quo iudicia cessant, differre a naturali. Potissima enim ratio inter civilem & naturalem statum in eo sita est, quod ibi ob iudiciorum constitutionem nihil manu agendum sit, sed omnia iudicis decisioni committi debeant, in quem finem etiam iudicia sunt introducta. Ast in statu naturali hæc omnia cessant, & quilibet magis ferro, quam iure rem suam repetit, quia deficit iudex. Jam vero tempore iustitii itidem deficit iudex, ut adeoque, quæ in statu naturali licita sunt, hic quoque ob defectum iudicis licita esse videantur. Quod si vrgeas, arbitris potius causam controversam esse committendam, qualia arbitria tempore interregni Germanici plura fuerunt, non diffiteor quidem, hoc optimum factu esse, sed magis ad consilia spectat, nec semper in effectum deduci potest. Quid enim si adversarius arbitrium respuat, si nolit iure æquo contendere, cum ad hoc cogi non possit, quid si nemo adsit, cui tuto causæ decisionem committere valeamus? Si dicis, expectandum esse finem iustitii & nihil interim manu agendum, facile quidem hoc admitto in causis, moram

moram ferentibus, & vbi mox finis iustitiae expectandus est. Verum quid, si res moram non patitur? si ita turbidae sunt res communes, vt iustitiae remissio non tam facile sperari possit, & denique quid si etiam in causis moram ferentibus quis ius sibi ipsi dixit, quaestio principalis eo nunc delabitur: an cessante iustitia propterea puniri possit?

§. 6. Scilicet in statu tranquillo civili illud illicitum esse, & praeterea poena digna coercendum, ratio iudiciorum introductorum suadet. Unde creditor, qui per vim vel autoritate propria rem suam vel debitum suum debitori extorsit, privatione iuris sui punitur. *An poenam mereatur, qui tempore iustitiae sibi ius dixit.* l. bi ius dixit. extat. 13. quod met. caus. l. 7. C. de vi publ. l. 10. C. unde vi. l. 4. C. finium regund. nov. 60. cap. 1. Ast eiusmodi leges poenales semper praesupponunt, facultatem iure agendi non deesse: nam, vt ait Grotius de J. B. & P. l. 1. c. 3. §. 2. n. 1. *lex vetans sine iudice suum consequi, intelligi commode debet, vbi copia est iudicij:* hoc ergo cessante, poenae ordinariae postea locum habere nequeunt. Conf. Eund. lib. 2. c. 7. §. 2. n. 2. quod eo magis asserendum, cum etiam dentur casus, vbi via facti, vigentibus iudiciis, non est interdicta, si statim Iudex adiri non possit, & interim periculum omittendarum rerum imminet. Struv. de Vind. Privata c. 6. apb. 9. Interim quia non plane totus sublatus est status civilis, alia nunc quaestio est: an non, iudiciis restitutis, postea de ipsa causa, in qua alter tempore iustitiae sibi ipsi ius dixit, iudex ad implorationem alterius cognoscere debeat, an alter recte sibi ius dixerit nec ne? quod merito affirmandum, cum plerumque quis suspectus iudex sit in causa propria. Ex quo apparet, illud quod tempore iustitiae eo modo factum est, magis operari impunitatem, quam certum iuris effectum, imo si- mul

mul & illud evidens est, iustitium non in totum inducere statum naturalem, cum de integrim gestis superfit adhuc cognitio iudicialis, remissio iustitio, peragenda, quæ in statu naturali plane expectari nequit; sed vel transactione vel victoria lites deciduntur.

*Removetur
dubium,* §. 7. His equidem valde obstare videtur, quod *sec. l. 10 ff. de Iurisd. & r. c. ne quis in caus. sua indicet, nemo quod quis se in causa propria iudicare possit, propter tenerrimum suspectus in- affectum, quo quisque sibi prodesse mavult, quam alteri, dex in cau & propterea sæpe non attendit in iure alteri tribuendo sa propria, normam iustitiæ distributiæ, imo homo quilibet proprias tantum sequitur vtilitates, atque adeo contra has non admittet regulam iusti, qua ratione forsan inductus Hobbesius, vt crederet, in statu naturali non dari iustum sed huius efficaciam demum expectandam esse in civili statu, vbi dantur iudicia in Leviath. c. 13. & c. 15. & tr. de Cive c. 12. §. 1. Conf. Adrian. Houtuyn. in Polit. gener. §. 7. seqq. & §. 34. Hinc Vasquius lib. 1. Controv. illustr. c. 12. n. 3. asserere non dubitat, hanc regulam non solum in iure civili, sed & naturali maxime tundatam esse, & Quintilian. declam. 13. apposite ad rem ait: nos ideo magistratus leges que a maioribus nostris accipimus, ne sui quisque doloris vindex sit: & assidua scelerum causa se refellunt si veltio crimen imitabitur. Verum enim vero tantum abest, vt hæc assertio indistincte procedat, quin potius illa manifesto etiam in statu pacifico civili limitanda sit per tot. tot. Cod. quando liceat unicuique sine iudice se vindicare it. L. 3. §. vlt. ad L. Cornel. de Sicar. L. I. Cod. unde Vi L 7. S. 3. quod vi aut clam. Et quis denegabit summo imperanti iudicium in propria causa, si forsan cum aliquo ex subditis ei res sit, cum per se superiorem non habeat, cuius iudicium agnosceret. Pufendorf. de Iure N. & G. lib. 5.*

c. 13. §. 2. Hillig. ad Don. lib. 17. c. 2. tit. B. Brunnem. ad l. 4. C. de LL. & ad l. vn. C. ne quis in caus. sua. Schrader. de feudis p. 101. §. 2. n. 64. Imo quod statum naturalem attinget, tum plane est falsa, & locum maxime habet: *Ubi Iudex deficit, ibi bellum incipit*, & propria de re sua iudicandi potestas. Dn. Hert. *Diss. de different. iur. in stat. nat. & advent. S. 1. §. 14.* Et quamquam sæpe in hoc statu contingere solet iustitiæ exilium, id tamen non evincit, quod in totum cessare debeat in hoc statu iustum. III. Dn. Hert. *cit. l. S. 1. §. 1. 2.*

§. 8. Nec porro nostræ sententiæ adversatur, *Dubium non* quod ita hoc ius, quod sibi ipsi quis dicit per vim, *ars* *boni & æqui iuxta L. 1. ff. de J. & J.* haud sit, quia tum, *inde nemo ius consequatur.* potentior vincit infirmiore, & iniustitia ut plurimum prædominatur, nec etiam corrigi potest secundum regulas iustitiæ sed is, qui in lucro est, vel titulo qualiscunque possessionis illud retinet, sponte satisfacere recusat, ut tandem alter, qui in damno constitutus, de illo transigere, & multum de iure suo, quod manifestissimum est, remittere teneatur. Quin quod, cum in statu civili, ubi non deest copia iudicis, eiusmodi iniustitiæ documenta inter homines occurrant, ubi quilibet malæ fidei possessor ægre & difficulter relinquere, vult possessionem, quid expectandum in statu iustitiæ, ubi iudicia cessant, quod simul experientia firmat ab omnibus seculis. Verum eo ipso, quo in statu iustitiæ viam facti non absolute improbamus, nos non damus potestatem legitimam aut plenum ius, sibi ipsi ius dicendi etiam per vim & iniuriam, nisi pro conservatione vitæ famæ & bonorum iustam defensionem quis suscipiat quam quisque optimo iure suscipere potest. *L. 3. de J. & J.* Sed hoc tantum volumus, quod propterea, iustitio

stitio remisso, nemo incidat in pœnam privatæ vindictæ, quæ regulariter concessa non est, atque adeo eatenus quendam effectum externum iuris inter homines videtur habere, dum hic processus violentus non potest plane pro nullo haberi, vel præsens, qui sibi per vim ius dixit, puniri. Maiorem vero effectum habet iudicialis sententia, quæ ius verum irrevocabile & perfectissimum inter partes facit ob concurrentem publicam, ex quo promanavit, autoritatem, quæ in privata vindicta cessat.

*An valeat
transactio
tempore iu-
stitiæ inter
posita,*

§. 9. Quibus positis, cum sæpe contingere possit, ut tempore iustitiæ inter partes controuertentes tandem res per transactionem quandam componatur, ubi plerumque pars infirmior metu potentia vel violentiæ præsentis cedere potentiori debet, paucis hic nunc videndum, quid de tali transactione eiusque validitate iudicandum sit? Ponamus enim, infirmo rem possidentem quotidie inquietari ab aduersario potentiori, imò reuera hunc illi vim inferre maiorem, cui resistere non possit, iura interim vtrinque dubia esse, nec possessorem se aliter a præsentis & instantis periculo liberare posse, quam ut cum altero transactionem, quam vrget, inerat, qua inita, maximam partem dere litigiosa alteri tradere debeat. Hisce sub circumstantiis quæstio nunc oritur, *an remisso iustitio contra transactionem talem ab eo, qui antea rem controversam possederat, possit petiti rescissio ex capite quod metus causa?* Equidem si extra iustitium causam consideramus in statu Reipublicæ pacifico, non dubium, quin transactio vires non habeat, sed rescindi possit l. 2. §. 8. ff. de Calumniat. t. t. ff. quod met. causa. At, posito iustitio, alia videtur decisio facienda; aut enim vis fuit iniusta, aut secus. Posterius si dicimus, res clara est, quia tunc cessat restitutio; si

prius

prius, aliud dicendum quidem, sed iam antea monitum, absolute in statu iustitii vim non esse iniustam, vel factam impunitam, adeoque effectus iuris civilis, qui vim in statu civili pacifico sequuntur, hic cessare; ex quo concludo, remisso iustitio, non posse dari locum restitutioni in integrum ex capite quod metus causa. si modo, quod supposui, causa vtriusque dubia tempore transactionis fuerit. Si enim illa, in quibus quis sibi ipsi eo, tempore ius dixit, cessante iustitio, non revocantur, nisi iure omni destitutus postea appareat, quanto magis illud dicendum est in casu transactionis, cuius causa adhuc magis favorabilis est, neque enim facile permittendum, ut quæ semel sopita sunt, de novo resuscitentur. l. 33. C. de transact.

§. 10. Ceterum illa, quæ hactenus dicta sunt, etiam tunc obtinere putat Grotius de J. B. & P. l. 2. c. 7. §. 2. n. 2. in casu, si ius quidem certum sit, sed simul moraliter certum, per iudicem iuris explementum obtineri non posse, puta quia deficiat probatio. In hac enim circumstantia asserit, etiam cessare legem de iudiciis, & ad ius rediri pristinum, quod scilicet fuit ante constitutas civitates. Quæ si vera sunt, obtinebit aliquando effectus iustitii, ubi nullum est iustitium. Verum quomodo hæc inter se cohæreant, non satis deprehendo, neque enim hic cessant iudicia, imo sufficit, quod non cesset ratio, propter quam iudicia sunt introducta, & non posset non turbis & contentionibus gravioribus dari occasio, si hæc in usum deducerentur, quin quod cum de eius iure non constet, nunquam satis secure suo possit trui iure. Quod si enim sibi per vim ius diceret, alteri semper parata forent remedia iuris ordinaria ad consequendum illud, quod ab altero violenter

An etiam
quis sibi ipse
posse ius dicere si de administratione iustitiæ desperet.

lenter occupatum est; quia pœnam legibus civilibus constitutam haud effugeret. Habebit ergo hic locum quod dicitur in *l. 30. ff. de testam. tut. tibi non deficit ius sed probatio*. Neque a statu iustitii hic tuto ad hunc casum concludi potest, ob diversam plane rationem vtriusque status, quæ etiam diversam decisionem postular. Optime hoc declarat Ill. Dn. Hertius *diff. de different. iuris in statu natural. & advent. sect. 2. §. 14.* inquit: *Et sane nunquam moraliter certum videtur, per iudicem ius obtineri non posse, nisi prius res in iudicium ducatur, & de sufficientia probationis cognoscatur. Porro, si actore non probante, reus iuste absolvatur, quomodo contra iuste absolutum actor sibi ius dicere iuste poterit, ita ut non aut de vi aut de furto teneatur: Ad hæc sunt aliæ probationes, si non per testes & instrumenta, certe per iusiurandum quod vel litigans litiganti, vel etiam iudex interdum defert: sunt & alia componendæ litis remedia. Quæ omnia si frustra fuerint, satius erit Deo rem committere, quam panam violentiæ aut furti in foro externo mereri.*

Quid iuris in causis in lite iam pendemibus superveniente iustitio. §. II. Et quidem quod hactenus de via facti dictum est, verum esse satis apparet in causis tempore iustitii noviter emergentibus. Ast maior difficultatis ratio est in causis in lite penditibus & iustitio interveniente suspensis, ubi adhuc causa dubia est, an & quatenus quis sibi impune per vim ius dicere possit, qui probabilent se habere causam putat, ut nullum committat spolium. Ratio diversitatis videtur subesse, quod causa liti semel commissa, ergo a iudicio quoque expectanda decisio, quæ per iustitium superveniens non plane in totum interversa, sed tantum suspensa est, propterea quoque æquum esse videtur, ut is, qui in possessione est, tamdiu frui debeat commodis possessionis, donec de iure constite-

stite
occ
cit.
stin
nua
fess
don
in h
hoc
qua
pro
spe
bea
iam
stite

ho
tius
qui
ne
so
bea
am
bi
to
tij
ter
fit
vil
est
ver
on

ffiterit, atque adeo si tempore iustitii alter violenter occupavit possessionem litigiosam, possessoremque deiecit, cessante eo, omnia sunt restituenda in statum pristinum, & causa de novo peragenda seu potius continuanda: Semel enim ante iustitium, lite instituta, possessor quasi tacite tamdiu in possessione firmatus est, donec alter ius suum ostenderit. Neque obstat, quod in hoc quoque casu vis impunita esse debeat, nam licet hoc admittam, ne possit suo privari iure, alia tamen quaestio est, quid iustitio remisso statuendum, ubi iam processus ante iustitium inchoatus, & per iustitium suspenus, continuandus est, annon sic reus prioribus debeat frui praerogativis, an vero is, qui antea reus erat, iam sulcipere teneatur partes actoris, & ita novum instituere processum, id quod durum videtur.

§. 12. Non tamen ei, qui vices actoris sustinet, hoc quoque casu omne denegamus auxilium, quin potius ipsi concedimus durante iustitio idonea remedia, quibus securitatem iuris sui defendere & munire potest, ne alioquin interim dolo adversarii frustretur, & remisso iustitio, inanem actionem expectare necessum habeat. Cum enim, vigentibus iudiciis, quilibet ad suam securitatem adhuc plura remedia adhibere possit, ubi non tantum subest periculum amittendi iuris; quanto magis talia remedia admittenda erunt tempore iustitii, ubi maius periculum & multo plures occasiones, alteri ius suum intervertendi. Quid enim si debitor iam sit in fuga comprehensus? Hoc casu etiam in statu civili, iudiciis non cessantibus in totum, non interdictum est debitori pecuniam auferre, quanta ad debitum solvendum sufficit, *L. 10. §. 16. quæ in fraud. creditor.* Rationem huius viæ facti collocant Dd. in eo, quod credi-

Quomodo actor interrim sibi prospicere possit si reus suspensus redatur de dilapidatione vel fuga.

tori haud integrum sit adire iudicem, & sic videantur iudicia cessare momentanee Cuiac. *lib. 16. Obser. 19.* Petr. Peck. *de iure sistendi c. 2. n. 1. seqq.* Quid si tantum suspensus sit de fuga? tum etiam eundem capere licere, putat quidem *gl. in l. 1. C. de pign. & Hyppol. Marsil. singul. 41.* quod tamen in statu iudiciorum vigentium non absolute admittendum esse iudicat Struv. *de vindict. privat. c. 6. aph. 9. n. 3.* cum adhuc iudex adiri possit, quæ ratio cum cesset tempore iustitii, aliud dicendum videtur. Quid si cautionem præstare non possit? tam eius personam quam bona prævia causæ cognitione arrestari posse certissimi iuris est. Multo magis ergo tempore iustitii his in casibus quoque privata autoritate apprehendi potest, cum ita cesset iudex continue, nec ita incarcerans incidit in crimen læsæ Maiestatis, quod alias committit, qui privatos carceres exercere non veretur *l. 1. C. de privo carcer.* Quid denique si dilapidare rem, quam alter hæctenus in iudicio petiit, durante iustitio incipiat? Sicuti hoc casu a iudice illa sequestrari, ita quoque tempore iustitii quilibet sibi securitatem quacunque ratione quærere potest. Leges etenim generaliter vim prohibentes semper limitandæ sunt ex præsumpta legislatoris voluntate in speciali deficientis iudicis casu vel si necessitatis ratio aut utilitas publica aliud suadeat.

An præscriptio currat tempore iustitii.

§. 13. Quod si vero is, qui actionem adversus alterum efficacem haberet, interim quieverit, id quod etiam humanius est, & ius sibi ipsi non dixerit, vel etiam dicere non potuerit, certe præscriptionis pœna non invenit locum, quia nihil est, quod ei imputari potest, qui ius suum commode persequi non potuit. Neque enim ei obiici potest, quod sibi vigilare, & quovis modo

do ius sibi dicere debuisset, cum ad hoc non adstringatur, & humanius agat, si illo iure, quod tantum impunitatem præstat, veram autem & legitimam facultatem non tribuit, absteineat. Neque admitto argumentum a statu naturali, quod in eo etiam præscriptio locum invenire possit, iustitiam autem parum a statu naturali absit, vt supra dictum. Nam quamvis non tam audax sim, vt ex hypothesi Gallorum, qui sub hoc prætextu Monarchæ suo cumulum prætensionum augere vnice contendunt, omnem inter gentes præscriptionem negare velim, satis quippe edoctus, quantum hæc hypothesis a primis iuris Naturæ principiis aberrer, quod contra Petrum Puteanum, Regi Galliæ quondam a consiliis & Bibliothecis, solide ostendit Dn. Jo. Werlhoff. *diff. de Præscript. inter gentes liberas*: Interim tamen divestitatis ratio evidens hic subest, cum inter gentes in totum deficiant iudicia, durante vero iustitio ad tempus saltem, spes tamen superest, fore vt iudicia restaurentur, quibus iure agi licebit. Atque huc spectat decisum pontificis in *c. ex transmissa 10. X. de Præscript.* vbi in fine ait: *Propter hoc d. v. per A. f. m. si quod asseritur, noveritis veritate esse subnixum, prædictas decimas, & oblationes cum aliis obventionibus matriæ Ecclesiæ memoratæ ap. rem. PRÆSCRIPTIÖNE HOSTILITATIS TEMPORÈ NON CURRENTE, restitui faciatis, & præfatos clericos de cetero ab eorum perceptione Ecc. cens. compescatis.* Confirmatur idem clarissime ex *c. Prima 13. C. 16. Q. 3.* vbi inter alia hæc deprehenduntur: *non enim erit obicienda præscriptio temporis, vbi necessitas interest hostilitatis.* Eandem æquitatem securus est Valentinianus in *novella lege de episcopali iudicio*, cuius verba adducit Grotius de *J. B. & P. lib. 3. c. 9. §. 13. in not.*

*An sola bo-
silitas sufficiat
præscriptio-
nem an ve-
ro præterea
requiratur
iustitium.*

§. 14. An vero hic sufficiat sola hostilitas vel belli status, vt interim dormiat præscriptio, an vero præterea iustitium, quod præcise Hahnus *ad W. tit. de Vsuc.* cum aliis contendit, requiratur, quæritur. Flures hic distinguunt inter ius Civile & Canonicum, ita vt secundum hoc sufficiat vel sola hostilitas propter allegatos textus, secus ac iure civili, vbi quidem in impedimentis iuris non currit præscriptio, bene tamen in facti, salva restitutione in integrum. Mela *in cap. 5. de concessione præbend.* Panormit. *in c. 10. X. de Vscap. §. 26.* Hoc tamen haud admittit Gonzalez. *ad c. cit. 10. n. 6* sed putat etiam tunc impedimentum facti obesse præscriptioni, ne currat, si impedimentum sit notorium, quale est hostilitas vel bellum. Alii aliter rem explicant.

*Dubia con-
tra vulga-
ris senten-
tias.*

§. 15. Verum quamcunque elegeris sententiam, difficultates tamen & dubia plura adhuc superesse videntur. Si differentiam inter ius Civile & Canonicum in hoc passu agnoscimus, illa liquida & aperta esse debet, qualis tamen hic haud deprehenditur, nihil enim in textibus allegatis determinatur, vtrum iustitium tempore hostilitatis fuerit nec ne, & sic commodam hæc generalis decisio recipere potest interpretationem & restringi ad tempus iustitii. Si de iure Civili distinguis ex sententia communi inter impedimenta facti & iuris, subsunt itidem obstacula, quæ hanc distinctionem evertere videntur. Nam in *l. 26. §. 2. ff. ex quib. caus. maior.* adest impedimentum iuris & tamen vsucapionis cursus haud sisti dicitur, quin contra lapsum temporis datur restitutio. Et contra in *l. 1. ff. de divers. tempor. præscr. iunct. l. 25. ff. de stipul. serv.* occurrunt impedimenta facti, & præscriptio plane non currere dicitur. Neque denique Gonzalezii sententia litem componere potest.

Con-

Constat enim *ex t. t. ff. ex quib. caus. maiores.* contra notorie ablentes, & aliter iustissime impeditos currere vsucapionem & locum esse restitutioni in integrum. Imo, qui notorie in hostium potestate est, vsucapionis periculum subire debet *l. 15. §. f. l. seq. ex quib. caus. maior. l. 18. C. de postl. reversl. 24. C. d. R. V. l. 1. 2. 4. 6. f. C. quib. non obicit. long. temp. pr.*

§. 16. Visis itaque his difficultatibus, tentabo, an non ex natura vsucapionis & præscriptionis diversa rem decidere commode possim. Quod vsucapionem concernit, leges euidenter demonstrant, causam & fundamentum eius non tam primario querendum esse in odio & pœna eius, qui intra illud tempus non egit, sed potius tum *in favore utilitatis publicæ*, tum *eius, qui bona fide & iusto titulo per tempus idoneum rem detinuit.* Priorem satis prodit *JCrus in l. 1. ff. de V. suc. & l. 5. ff. pro suo* ubi hæc additur ratio; *ut aliquis finis litium esset*, quod & repetitur, in *l. 2. pr. ff. de aqu. & aqua pluvia arc.* quo sensu etiam Cicero *Orat. pro Cecinna* vsucapionem vocat *finem sollicitudinum.* Altera fundatur in *bona fide*, h. e. iusta opinione, qua quis iuste credidit rem ad se pertinere. Huic itaque leges merito fauere debuerunt in hac quoque materia, sicuti in aliis etiam materiis singulariter eidem fauent, *Dn. Hertius diff. de matrim. putativo. Ill. Dn. Stryk. diff. de iure putativo. conf. Gratianus ad c. 15. c. 16. Q. 3.* Et hinc recte *Dd.* concludunt, quod ob utramque rationem contra vsucapionem completam ne quidem ex capite iustæ ignorantie detur restitutio in integrum per *l. f. C. avth. mala fidei C. de Præscript. long. temp. Struv. ex. 8. tb. 76. Hahn, ad W. tit. ex quib. caus. mai. num. 10. Fachin. lib. 1. contr. c. 69. Ill. Dn. Stryk. in V. M. tit. ex quib. caus. mai. §. f. nisi dolus alterius concurrat l. 1. §. f. quod fals. tutor. vel alia iustissima ratio l. 15. §. 5. ff. quod vi aut clam.* Sic itaque de stricto iure

Additur
questionis
decisio.

E

tum

De iure ff. indistincte currit præscriptio contra impedium.

tum ob publicum bonum, tum ob favorem bonæ fidei de iure Digestorum etiam contra quomodocunque impeditum currere debuit vsucapio, licet vel maxime, subesset impedimentum iuris, vti clarissime apparet ex l. 26. §. 2. ff. ex quib. caus. maior. quia ibi etiam restitutio indulgetur iis, qui agere per legem seu more maiorum non potuerunt, quo ipso supponitur, vsucapionem interim non dormiisse. Quid quod & tunc vsucapio currat, si magistratus copia defuit, indicto forsan iustitio cit. l. 26. §. 4. vbi itidem impedimentum iuris subesse nemo negabit. Et tandem clarissime hoc patet ex cit. l. 26. §. 7. vbi vsucapionem currere asserit Ictus, si ferie extra ordinem sint indictæ, ob res puta prospere gestas vel in honorem principis & propterea magistratus ius non dixerit: vt adeoque ne quidem tempore iustitii indicti apud Romanos quieuerit cursus vsucapionis, sicuti nec tempore publicarum feriarum; Interim tamen quia iniquum videbatur, hisce sub circumstantiis eum, qui agere non potuit, ius suum amittere, inuentum est a Præatore extraordinarium remedium restitutionis in integrum.

Præscriptio de iure ff. non currit contra impedium.

§. 7. Ast præscriptionis est diversa natura & ratio. Hæc enim non operatur de iure ff. dominium sed exceptionem seu exclusionem actionis intentata, cum præscriptio generali sensu denotet exceptiones quascunque vid. Dn. Præf. in introd. ad ff. tit. de except. §. 2. seqq. non autem visum fuit, alii hanc exceptionem esse tribuendam, quam qui agere potuisset, seu in potestate sua habuisset, quando suo iure vteretur l. 5. §. 6. ff. de except. dol. & quod met. caus. atque hinc est, quod pleræque actiones, quibus exceptio præscriptionis opponi potest, sint respectu initii vitales, h. e. præscriptio non inci-

incipi
buere
vers. 6
di po
non i
quo e
Et ho
servor
dat, e
interi
euinci
Conte
in cer
ses, in
favore
quæsti
seu sac
dita ra
torum
strinxe
quo mi
Neque
fideiuf
pus in
16. Obj.
§.
poris c
transfa
suos et
non ob
quid in
est, &

incipiat currere nisi iis, qui experiundi potestatem habuere. Imo ob hanc causam Jctus in *l. 1. ff. de divers. & tempor. præscr.* recenset casus, quibus experiundi potestas haud adest, ut ostendat, legitime impedito non ita currere præscriptionem, sicuti vsucapio currit, quo etiam refert, si copia Prætoris haberi non potuit. Et hoc quoque liquidissime apparet ex *l. 25. ff. de stipul. servor.* ubi dicitur, quod demum dies stipulationis cedat, ex quo agi potuit, seu impedimento cessante & sic interim haud currit præscriptio. Neque contrarium euinci potest ex *l. si servus 4. ff. de divers. & temp. præscr.* Contextus enim docet, hic satisfactionem esse acceptam in certum tempus, v. c. fideiuscit Titius ad duos menses, intra quos securitatem promisit, Mevius, in cuius favorem fideiussores accepti, interim agere non potuit, quæstio fuit an non statim horum duorum mensium, seu satisfactionis dies cedat? quod affirmat Jctus, addita ratione: *alioquin erit iniquissimum, ex conditione actorum obligationes rerum extendi, (qui se tantum obstrinxerant ad certum tempus) per quos nihil factum erit, quo minus (intra tempus præscriptum) cum bis agi possit.* Neque enim casus fortuitus alteri imputari potest, aut fideiussorum obligatio augeri, cum tamen certum tempus in obligatione comprehensum erat. conf. Cujac. *lib. 16. Obs. 38. Anton. Faber. 4. coniect. 16.*

§. 18. Quamvis autem præscriptio longissimi temporis cum vsucapio iure C. confusa fuerit *l. vn. C. de usus. Cod. hic transform.* interim tamen retinuit vsucapio stricte dicta *mutatum.* suos effectus contra impeditos, ceu patet ex *l. 1. C. quib. non obicit. long. temp. præscr.* nisi quod minoribus hic aliquid indultum *l. 5. C. in quib. caus. in integrum rest. nec non est,* & dotis causæ specialiter aliquid datum, quæ alias

fauorabilis l. 30. C. de iur. dot. Præscriptio vero temporis longissimi in quibus casibus obtinere cœpit, hoc retinuit ex primæua sua indole, vt non antea currere inciperet, nisi experiundi facultas esset. Sic filius vindicare potest bona aduentitia a patre alienata intra 30. annos *l. 4. in f. C. de bon. quæ lib. N. 22. c. 24.* non incipit tamen currere præscriptio hæc, nisi postquam sui iuris factus est filius *cit. l. 4. l. 1. C. cum subiect. auth. de bon. matern. l. 1. §. 2. C. de annal. except.* Idem apparet ex aliis præscriptionibus, quæ stipulationibus vel contractibus opponuntur *l. 7. §. 4. C. de præscript. 30. vel 40. annor. l. 30. C. de iur. dos.* Quo posito nihil noui videtur constitutum in *l. 10. X. de Præscript.*, quia tempore hostilitatis, siue iustitium adsit, siue non, non semper adest experiundi copia iuxta *l. 1. ff. de diuers. § temp. præscr.* adeoq; contra ecclesiam præscriptio 40. annorum currere non potest. Facile quoque exinde declarari potest textus in *R. I. de anno 1654 §. 172.* vbi asseritur, quod tempore tricennalis belli cursus præscriptionis 30. annorum sisti debeat, und hierwider keine Præscription oder Verjährung wegen der bey währenden Krieg unterlassenen Forderung der Zinsen oder Capital angezogen werden oder gelten. *conf. Carpz. p. 2. Decis. 116.* neque hoc restringendum factum ad tempus iustitii, vti quidam volunt, sed in genere sufficit tempus illius belli tricennalis *Dn. Textor ad R. I. cit. disp. 14. sb. 44. Mev. 4. Dec. 311. n. 3.* atq; adeo ab anno 1618. usq; ad annum 1648. præscriptio dormire debuit. Idem nunc porro applicari potest ad tempus pestis dirisimæ *Carpz. cit. l. Illustr. Dn. Stryk. de act. forens. inuest. S. 3. m. 1. ax.*

Leges, iudi-
cialiter a
liquid per.

§. 19. Ceterum an leges positivæ plane frigeant & vim suam amittant in statu ciuili, durante iustitio, nunc vltre-

ulterius disquirendum est? quod decidendum erit, secundum distinctionem allatam *cap. 2 §. 3.* ita, ut si supremus imperans tanquam fons omnis jurisdictionis deficiat, cesset etiam vigor legum & status naturalis redeat, cuius hæc natura & ratio est, quod deficient leges positivæ.

Sin vero adsit, qui imperii habenas moderatur, & *iudicia inferiora* tantum clausa sunt, licet non plena introducta sit anarchia, laxiorem tamen nunc leges præscriptæ merito habent potestatem & interpretationem. Sed hoc potissimum intelligendum de Legibus, ad *negotia iudicialia* pertinentibus, in his enim ex necessitate Leges cessant & ipsa negotia valere utiq; debent, quoniam privatis nihil imputari potest, quod legibus morem non gesserint, quippe qui non potuerunt, etsi vel maxime voluissent, v. c. si statutum esset, quod pignus non aliter securitatem tribuere nec dominium resignari & transferri deberet, nisi utrumq; iudiciali confirmatione roboratum esset. Idem iudicium esto de adoptione, quæ non legitime facta censetur, nisi accedat auctoritas magistratus, donatione absque insinuatione facta aliisque actibus voluntariæ jurisdictionis.

§. 29. His itaq; suppositis merito subsistere debent, quæ alias absque iudiciali confirmatione subsistere non possent. Huc pertinet, si transigendum de alimentis, testamento relicto, ubi alias Prætoris auctoritas necessaria est. *l. 8. ff. de transact. it. de delictis publicis pœnam sanguinis non inferentibus. l. 18. C. de transact.* Si alienanda pupilli bona immobilia, *l. 1. ff. de reb. min. sine decr. non al. si tutori solvendum. §. Vlt. ff. quib. al. licet. vel non.* Si ultra quingentos solidos donatio facienda: *§. 2. l. de donat.* & quæ alias ex statuto iudicialiter & cum decreto fieri debebant. Quinimo tunc non solum auctoritas iudicialis

*Exemplis
hoc declaratur.*

lis remissa, sed etiam vis propria ad securitatem suam cuius permissa censetur. Quid enim si debitor creditori sua bona obligavit sub clausula pacti de ingrediendo, mit oder ohne Recht sich daraus bezahl zu machen? hoc casu sane si postea resistat debitor, vel violenta manu ipsum de sua possessione deicere potest, cum alias iudicii vergentibus hoc pactum contra resistentem nihil operetur. Quid si sententia lata in rem iudicatam transferit, & paulo post, iustitio interueniente, missio in possessionem rei iudicatae exequendae causa a iudice fieri non possit? debitor sibi ipsi quovis modo prospicere potest. De similibus simile est iudicium.

An etiam leges cessent in extraiudicialibus negotiis? §. 21. Nunc videndum, an etiam Leges in extraiudicialibus negotiis attendantur. Quid si testamentum fiat tempore iustitiae illud pro valido reputandum sit, remisso iustitio, si desint solennia? Tempore pestis res satis nota est, quod testamenti factio ibi non praecise debeat esse actus continuus, sive adfit iustitium nec ne. Ill. Dn. Stryk, *Caus. testam. cap. II.* Verum cum hic ratio peculiaris adfit maximorum periculorum, quibus homines expositi convenire non solent, aliud dicendum videtur de testamento extra pestis tempus durante iustitio propter diversam rationem. Sive respublica publicis tumultibus & factionibus turbata & summo moderatore destituta sit, ut plena anarchia vigeat, testamentum etiam quocunque modo conditum subsistere dicendum est. Tempore belli autem, ubi inferiora tantum iudicia cessant, maior ratio dubitandi, quia leges adhuc observari possunt in his, quae non requirunt copiam iudicis. Regulariter enim tempore iustitiae tantum illae LL. cessant, quae iudicis copiam requirunt, & licet vel maxime deficiat, qui etiam ceteras exequatur, tamen potest hic defectus mox cessare atque ex postfacto secundum leges iudicari, nisi forsitan subditi omni momento in periculo bellico constituti sint L. *in ff. de testam. militar. l. un. ff. de B. P. ex testam. mil.*

An delicta tempore iustitiae perpetrata sunt impunita. §. 22. Discussa causa civili nunc etiam de criminali videbimus, ubi potissimum quaeritur, an delicta, quae sunt perpetrata tempore iustitiae, possint puniri remisso iustitio? dubitandi ratio est, quod deficiente iudice, qui inquirere possit in crimina, deficiat etiam vigor legum & executio; sed propterea omnia facta debere esse impunita & quodvis delictum licitum, non firma inferitur ratio. Quid quod in tali

JUSTITIO JUSTUM EST. 39

tali statu deprædationes, latrocinia & varia scelera se leant esse frequentia, quæ adhuc magis frequentarentur, si illa impunita essent, & deniq; cum supra iam supposuimus, defectum iudiciorum inferiorum non plenum inducere statum naturalem, sed cives adhuc vinculo quodam quoad obsequium imperanti debitum cohærere, sine dubio quoq; inde concludendum, tempore iustitii tantum suspendi inquisitionem, neutiquam vero in totum deficere.

§ 22. Ex suppositis § 19. & 20. porro sequitur, quod si vxor adu- *An tempore*
terium committat, possit maritus cum ea diuortium facere *propria iustitii pos-*
autoritate, quia deficit Confistorium. Graviter quidem ob stare vi- *fit maritus*
tur; u d ita maritus seu s'ima ex causa vinculum illud, quod indis- *propria au-*
solubile Deus voluit, dirimere possit. Verum enim vero aut tum ma- *toritate di-*
ditus legitimam a matrimonio recedendi causam habuit, & res bene se *uortium fa-*
habnt aut alterutra persona probare ex post facto rem. s'lo iustitio po- *tere.*
telt, sibi iniuriam esse factam, & tum desuper causæ cognitione insta-
tura partes ad matrimonium redire tenentur. Sed hæc sufficiant de
conclusionibus specialibus, quas omnes referre non necessarium vi-
detur, cum fontes harū, ex quibus diuid' candæ sunt, satis sunt excussi.

§ 23. Redeundum nunc est ad casum alterum *JUSTITII PAR-* *An in iusti-*
TICULARIS, vbi certum tantum iudicium clausum est, alia autem in *tio particu-*
tali loco vigent, vbi (T) quæritur *an iudices salarium suum tempore lari salari-*
iustitii petere possint? quod merito affirmandum. Præsertim quoa *lum debeat*
illum annum, in quo iudicium clausum, quia etiam heredibus integra *tur. iudicii*
salaria debentur, si intra annum iudices mortui fuerint, id quod etiam *& aduoca-*
de advocatis, publico salario gaudentibus, dicendum *l. post duos 15. §. cia?*
1. C. de advoc. diu. iudicior. Quoad reliquos annos, intra quos stat
iustitium, idem dicendum esse arbitror, præsertim cum per iudices
haur stet, quod suppono, quominus officium suum faciant, vti in casu
non absimili argumentatur *ICrus in l. 19. §. pen. & vl. ff. loc.* Quod si
forsan per iudicis ipsius factum & culpam iustitium ortum sit, tunc
cessat ratio & sic quoq; decisio, in ceteris vero, vt advocatis, quibus
annua salaria promissa, prior decisio obtinebit *l. 38. §. 1. ff. locat.*

§ 24. Potest quoq; in deuolutione appellationis hic quædam *An per sal-*
contingere diuersitas, præsertim si iudicium intermedium sit clausum. *tum in hoc*
Alias quidem iuris est, quod appellatio non per saltum, sed gradatim *statu appel-*
fieri debeat *h. e.* ad iudicem immediate superiorem nullo iudice in- *larario fieri*
ter. possit.

40 CAP. II. DE EO QUOD DVR. JUSTITIO &c.

ter medio omisso *c. dilecti 66 X de appell. l. 21 pr. & S. 1. ff. de appell. Gail. l. O. 119. n. 2. Carpz. in process. tit. 8. art. 1. n. 38.* Sed sicuti cum iudex intermedium denegar iustitiam, statim appellans confugere potest ad superiorem Carpz. *tit. l. n. 43. Gail. cit. l.* quia sic cessare videtur iudiciaria, ita multo magis hoc dicendum, si iustitium quoad intermedium iudicem adfit, cum ita ordo a lege prescriptus observari non possit. Idem quoque iudicium fermandum de prima instantia, quæ ob iustitium inductum cessare debet.

Quid dicendum, si dum erat, sit sumtum vel indictum, tunc quidem hoc certum est, factum in supremo tale interponende appellationis currere, cum etiam in inferiori iudicio vel coram Notario & testibus appellatio interponi possit, ad effectum in- ducum, ut sententia a viribus rei iudicata suspendatur, sed quoad factum introducum. le introducende appellationis aliud dicendum, quod interim ex supra adductis principiis currere non potest ei, qui non potuit eandem introducere, nisi forsan ab imperante interim loco supremi iudicii, quod clausum, aliud iudicium delegatum sit, sic enim in hoc idem obtinebit, quod in iudicio supremo non clauso.

An duran- te iustitio Camerali dominus territorii causas ibi devolutas suorum subditorum ad forum suum delegatum interim trahere possit? §. 26. Quod si hæc iam ad presens Camera iustitium applicem^o, questio potissimum in eo versatur, *verum Dominus territorii, eo durante, possit causas suorum subditorum ad id devolutas, vel ibi introducendas, ad forum suum trahere, vel, ut per delegatum aliquod iudicium decidantur, interim disponere?* Equidem alias certum est, iudicium Camerale totum representare imperium *R. I. de anno 1654. §. 165.* & sic non dependere ex dispositione vnus vel alterius ex statibus imperii, vid. *Londorp. tom. 1. lib. 1. c. 7. n. 3. S. aus welcher.* & consequenter nec Imperatorem nec alium quemlibet causas ibi vel iam introductas auocare, vel introducendas impedire posse. Verum hæc omnia tunc satis certa sunt, si vigor huius adfit, ut iustitia possit administrari; aut ubi iustitium sumtum vel indictum est, hæc limitanda esse videntur. Porissima enim cura Domini territorii in hoc consistit, imo & territorii sui peculiaris inde dependet utilitas, ut suum cuique, quam citissime tribuatur, & lites inter subditos pendentes maturum & tempestivum consequantur exitum. Neque enim subditis illud in damnum vergere debet, quod publice factum, & aliorum culpa contractum est, neque dominus territorii contra publicas facit leges, qui iustitiam administrationem quoad proprios subditos promovere allaborat, præsertim cum leges publicæ, quæ avocationem causarum prohibent, supponant casum iudicii vigentis, quæque adeo applicari nequeunt, si iustitium adfit, neque facile finis eiusdem posui sperari.

02 H 94A

1818

ULB Halle

3

003 098 427

DISSERTATIO

EO QUO

DU

JUS

RECTOR

SERENISSIMO

DN. FR

REGNI BORU
BURGICI E

IN ILLUSTR

JUSTO I

J.U.D.Pro

IN
public

Ad

CASP.

HALÆ, TYPIS CH

ERSALIS

ST

O,

MO,
MINO,

VIL-

RANDEN-
EDE,

CIANA,

öhmer/
ultat.

E,

CAD, TYP.

